EU:s rättsordning

EU-rätt - Grundläggande principer - EU:s institutioner - EU:s lagstiftning - EU:s rättsordning - EU-domstolen - Ordlista EU-rätt

Quiz: https://forms.office.com/e/9HAMQxqLnv

EU är en självständig rättsordning, som samtidigt är en del av varje medlemsstats rättsordning. I detta avsnitt ska vi först läsa om EU:s interna rättsordning, vilka lagar och regler som ligger till grund för EU som union, de regler som skapar EU och dess interna rättsordning kallas för primärrätt.

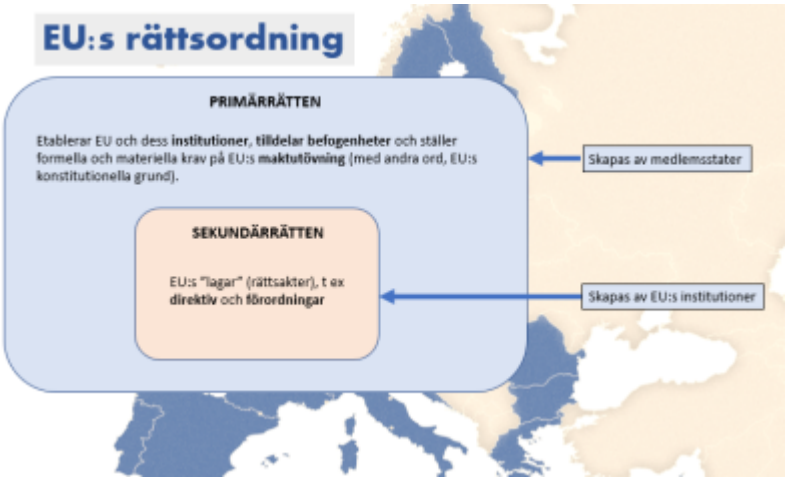

Vi ska därefter lära oss om hur EU i sin tur skapar och påverkar lagar och regler som påverkar medborgare i medlemsländerna. Dessa lagar kallas sekundärrätt.

Först måste vi alltså förstå vad EU är, ur ett juridiskt perspektiv. Existerar EU enbart i tanken hos dess medlemmar eller var ”finns” EU? Den rättsliga grunden hittar vi åtminstone i det som kallas primärrätt (till skillnad från sekundärrätt som handlar om de lagar som EU i sin tur stiftar). EU är, som sagt, en egen juridisk person och därför kan EU skapa egen lagstiftning. Detta etableras i grundfördragen (EU:s grundlagar) och kallas alltså primärrätt.

Primärrätt

Primärrätten är EU:s konstitutionella del, dvs. den rätt som reglerar vad EU är, får och kan göra. Man kan kalla primärrätten, för EU:s grundlagar.

Primärrätten är, såsom namnet antyder, den rättskälla som rankas högst. Den utgörs av unionens grundläggande lagstiftning. Unionens primärrätt består till största delen av fördrag. Fördragen delas i sin tur in i grundfördrag och ändringsfördrag; båda varianterna omfattas av primärrätten. Det kan vara aningen problematiskt att hålla reda på vad fördragen heter, eftersom de har bytt namn vid ett flertal tillfällen. Den senaste gången detta skedde var i samband med att Lissabonfördraget trädde i kraft, den 1 december 2009. Lissabonfördraget utgör för övrigt ett av primärrättens ändringsfördrag.

De finns tre stycken grundfördrag inom Europeiska unionen. Det första, och kanske också det viktigaste, heter just fördraget om Europeiska unionen. Det kallas ibland kort och gott för EU-fördraget, ibland också för Maastrichtfördraget, eftersom det undertecknades i Maastricht i Nederländerna. Det undertecknades år 1993 och det är detta fördrag som lade grunden för Europeiska unionen. Fördraget tar på ett tämligen generellt plan upp de mål och värderingar som

skall finnas inom unionen.

Det andra grundfördraget heter fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. Fördraget kallas ibland också för Romfördraget, eftersom det var där det undertecknades den 25 mars 1957. Detta fördrag är, till skillnad från EU-fördraget, mer utförligt och tar upp mer i detalj hur institutionerna samspelar och vilken kompetens de är tilldelade. Det tar upp frågan om när unionen har exklusiv kompetens och när den har delad kompetens (mer om det längre fram).Det tredje grundfördraget heter fördraget om upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen. Det är kanske det grundfördrag som är minst känt. Det har till uppgift att reglera Euratom. Euratom är en internationell organisation, som enligt fördragets portalparagraf har till syfte att ”skapa de förutsättningar som behövs för en snabb organisation och tillväxt av kärnenergiindustrierna, bidra till en höjning av levnadsstandarden i medlemsstaterna och till utvecklingen av förbindelserna med övriga länder”.

Till grundfördragen finns ett antal bifogade protokoll, som givetvis också utgör en del av primärrätten. Så är även fallet för de ändringsfördrag som har kommit till genom åren. Det senaste ändringsfördraget är, som nämnt vid ett flertal tillfällen redan, Lissabonfördraget (2007). Innan Lissabonfördraget kom Nicefördraget (2001) och Amsterdamfördraget (1997). Bland de äldre ändringsfördragen finner vi fusionsfördraget (1965) och Europeiska enhetsakten (1986).

Lissabonfördraget

Lissabonfördraget är ingen ”egen” lag utan ett ändringstillägg som ändrar både EU-fördraget och EUF-fördraget. De stora förändringarna handlar om Europaparlamentet större makt när det gäller lagstiftning och EU:s budget. Det kan även besluta om EU:s internationella avtal. Det så kallade medborgarinitiativet ger medborgarna ett nytt men begränsat inflytandeverktyg. Det innebär att en miljon personer från minst en fjärdedel av alla EU-länder kan uppmana EU-kommissionen att lägga fram nya förslag. För första gången infördes regler för att och hur ett land kan lämna EU. EU blev också en juridisk person.

Fördraget införde två nya topposter: för det första en vald ordförande för Europeiska rådet som leder toppmötena under två och ett halvt år. En annan betydelsefull post som inrättades var uppdraget som EU:s utrikesminister.

Lissabonfördraget innebar att unionens befogenheter specificerades och delades in i tre olika kategorier.

Sekundärrätt

Sekundärrätten utgör ett slags andrahandsrättskälla och har lägre status än primärrätten. Något förenklat kan man säga att primärrätten är en förutsättning för att sekundärrätten skall utvecklas. Det är nämligen unionens institutioner som lagstiftar inom ramen för sekundärrätten och behörigheten för dessa institutioner att lagstifta kommer från bestämmelser i primärrätten (från fördragen). Sekundärrätten består bland annat alltså av all den ”lagstiftning” som stiftas på EU-nivå.

EU:s institutioner (mer om dessa nedan) antar så kallade rättsakter inom ramen för sina arbetsuppgifter. Sekundärrätten delas in i bindande rättsakter och icke-bindande rättsakter. Bland de bindande rättsakterna hittar vi förordningar, direktiv och beslut. De icke-bindande rättsakterna utgörs bland annat av rekommendationer och yttranden.

Rättsakter

Förordning

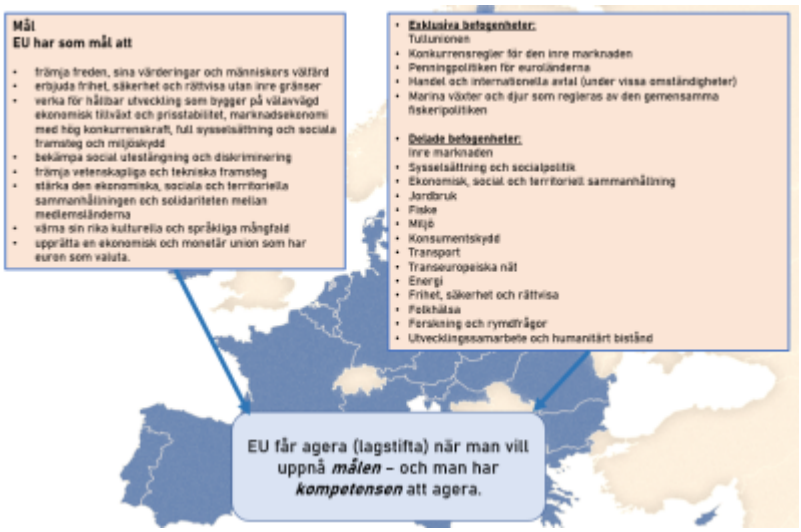

En **förordning** antas gemensamt av Europaparlamentet och rådet på förslag av Europeiska kommissionen. Detta sker genom ett ordinarie lagstiftningsförfarande. En förordning har allmän giltighet genom att den inte riktar sig till en bestämd adressat; den gäller i stället för alla. Förordningar kan täcka vitt skilda ämnesområden och ställer sig över den inhemska lagen. Om det i svensk lag finns en bestämmelse som strider mot en bestämmelse i förordningen, så är det förordningen som gäller.
Medlemsstaterna behöver inte vidta några speciella åtgärder för att förordningen skall vara giltig i landet. En förordning är bindande i alla delar och direkt tillämplig i medlemsstaterna.

För all lagstiftning gäller att EU motiverar syftet med lagen, det innebär att det finns stöd i fördragen för att lagstifta. Något av de mål som nämns i t ex EU-fördraget ska uppfyllas. Dessutom måste EU motivera utifrån både subsidiaritetsprincipen och proportionalitetsprincipen.

Direktiv

Direktiven, å sin sida, skiljer sig lite från förordningar genom att de sätter upp mål som medlemsstaterna skall uppfylla. Direktiven antas på samma sätt som en förordning, d.v.s. genom ett ordinarie lagstiftningsförhållande.

Adressaten vad gäller direktiven är medlemsstaterna, inte medborgare eller företag. Ofta är syftet med ett direktiv att förhindra och eliminera olikheter i medlemsstaternas lagstiftning. Om medlemsstaternas lagstiftning är alltför olik, så kan det vara skadligt för bland annat den inre marknaden. Därför försöker EU genom diverse direktiv utjämna skillnaderna och erbjuda samma möjligheter. Det skall dock påpekas att medlemsländerna är ansvariga för direktivens implementering. Det innebär att vad länderna faktiskt gör för att se till att målen i direktiven blir uppfyllda kan skilja mellan medlemsländerna. Vissa länder kanske redan har lagar och andra system på plats som helt eller delvis uppfyller målen i direktivet.

Precis som för en förordning måste det finnas stöd i fördragen, att EU vill uppfylla där i antagna mål och att direktivet kan motiveras utifrån både subsidiaritetsprincipen och proportionalitetsprincipen.

Direkt effekt

Begreppet ”**direkt effekt**” inom EU-rätten innebär att enskilda kan åberopa en EU-bestämmelse direkt inför en nationell domstol (se ”Van Gend & Loos” under avsnittet om grundläggande principer).

Detta är relevant för både förordningar och direktiv, som är två typer av EU-lagstiftning, men de fungerar på olika sätt.

En EU-förordning har automatiskt direkt effekt i alla medlemsstater så snart den träder i kraft. Förordningar behöver inte implementeras i nationell lagstiftning för att vara tillämpliga, vilket innebär att de gäller direkt och uniformt i alla medlemsstater.

För direktiv är situationen mer komplex. Ett direktiv är i sig inte direkt tillämpligt som nationell lagstiftning när det utfärdas. Istället är direktiv bindande för medlemsstaterna när det gäller de mål som ska uppnås, men det är upp till varje medlemsstat att välja form och metod för att implementera direktivet i nationell lagstiftning. Medlemsstaterna får en tidsfrist för att genomföra direktivet.

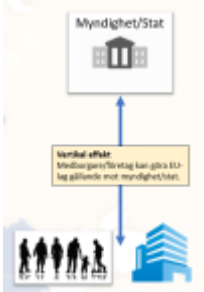

Direkt effekt för direktiv inträffar under vissa förutsättningar:

1. **Vertikal direkt effekt**: Om en medlemsstat inte har implementerat direktivet, eller har implementerat det på ett felaktigt sätt, och tidsfristen för implementeringen har gått ut, kan enskilda ibland åberopa direktivet i rättegångar mot staten. Detta kallas för vertikal direkt effekt.

1. **Ingen horisontell direkt effekt**: Direktiv anses generellt inte ha horisontell direkt effekt, vilket innebär att de inte kan åberopas i rättsfall mellan enskilda parter (till exempel mellan två privatpersoner eller företag).

Sammanfattningsvis får ett direktiv direkt effekt i en medlemsstat när tidsfristen för implementeringen har löpt ut utan att direktivet har införlivats korrekt i nationell lagstiftning. I dessa fall kan enskilda åberopa direktivet i rättsliga förfaranden mot staten.

Beslut

Den tredje formen av bindande rättsakter som finns inom unionens sekundärrätt är beslut. I fördraget om Europeiska unionens funktionssätt anges att beslut är bindande till alla delar. För det fallet att beslutet riktar sig till en specifik adressat, så är beslutet inte bindande för någon annan. Besluten antas på samma sätt som förordningarna och direktiven och riktar sig ofta till en medlemsstat eller en mindre aktör, till exempel ett bolag. Rekommendationer, som inte är bindande, antas av rådet. De fungerar ungefär som riktlinjer för medlemsstaterna, medborgarna inom unionen och de övriga institutionerna. Yttranden är inte heller bindande och är ett sätt för unionen att yttra sin åsikt i en viss fråga.

Rättsharmonisering

Rättsharmonisering inom EU syftar till att säkerställa en enhetlig tillämpning och tolkning av lagar över hela unionen. Syftet med denna harmonisering är mångfacetterat och avspeglar de övergripande målen med EU:s skapande och utveckling.

Ett av de primära målen med rättsharmoniseringen är att underlätta den fria rörligheten för varor, tjänster, kapital och personer inom EU. Genom att harmonisera lagar och standarder mellan medlemsstaterna minskas de juridiska och administrativa hinder som annars skulle kunna uppstå vid gränsöverskridande aktiviteter. Detta är särskilt viktigt för den inre marknaden, som är en av EU:s grundläggande pelare. En enhetlig lagstiftning bidrar till att skapa en stabil och förutsägbar affärsmiljö, vilket gynnar både företag och konsumenter.

Harmoniseringen bidrar också till rättssäkerheten inom EU. Genom att standardisera lagar över nationsgränserna blir det lättare för medborgare och företag att förstå och följa lagarna, oavsett var i EU de befinner sig. Detta är särskilt relevant i frågor som rör konsumenträttigheter, arbetsrätt och miljöskydd.

En annan viktig aspekt är att harmoniseringen främjar jämlikhet och rättvisa inom unionen. Genom att säkerställa att liknande regler och standarder gäller i alla medlemsstater, undviks en ”kapplöpning till botten” där länder konkurrerar med varandra genom att sänka sina standarder, till exempel i miljö- och arbetsrättsfrågor. Istället uppmuntras en hög skyddsnivå över hela EU.

Sammanfattningsvis är rättsharmoniseringen inom EU ett viktigt verktyg för att främja integration och samarbete mellan medlemsstaterna. Den underlättar den fria rörligheten, stärker rättssäkerheten, främjar jämlikhet och rättvisa, och hjälper till att tackla gränsöverskridande och globala utmaningar. Genom att sträva mot harmoniserade lagar och standarder, arbetar EU för att uppnå sina övergripande mål om ekonomisk tillväxt, social rättvisa och hållbar utveckling.

From:
https://juridik.kristiansen.nu/ - **Juridik på gymnasiet**

Permanent link:
https://juridik.kristiansen.nu/doku.php?id=eu_raett:raettsordning

Last update: **2024/02/01 11:21**